

Frågetecknen till nykterhetsdebatt

Den av Dagens Nyheter anordnade diskussion i nykterhetsfrågan som refererades i gårdagens tidning gav mycket av intresse. Deltagarna yttrade sig med energi, öppenhet och uppriktighet, och de stridande åsikterna kom därför fram med en klarhet och skärpa som knappast har motsvarighet i den förut förda offentliga debatten om den senaste nykterhetskommitténs betänkande. Men därmed är inte sagt att debatten gav någon bestämd vägledning åt de tveksamma och avvaktande. Tvärtom: de många frågetecknen blev för dem det centrala intrycket. Det sades av någon deltagare att lång erfarenhet av och gammalt intresse för dessa frågor måste vara de bästa kvalifikationerna för ett ställningstagande. Det är sakkunskapens ständigt upprepade krav på en särställning i debatt och beslut. Men som vanligt måste den kritiska reflexionen inställa sig att de sakkunniga är onse i allt, vare sig det gäller tolkningen av vunna erfarenheter, genomförbarheten av skilda lösningar eller själva den principiella inställningen. Att böja sig för sakkunskapen blir därför att hamna i den totala villrådigheten.

Redan den indelning av folket från alkoholsynpunkt som landshövding Gustav Andersson gjorde i sitt första stora anförande inger vissa tvivel. Hr Andersson ville 'lja mellan absolutister, måttliga eller tolerabla konsumenter och missbrukare. Konsekvensen gav sig omedelbart; missbrukarna är det just ingenting att göra åt; absolutisterna behöver man inte bekymra sig om; de måttliga konsumenterna är på en gång farliga, eftersom missbrukarna här rekryteras, och påverkbara, eftersom de inte ännu är offer för lasten, och alltså gäller det att stävja dem. Men frågetecknen inställer sig genast. Det finns inte, säger man sig omedelbart, någon sådan gräns mellan brukare och missbrukare som gör resonemanget befogat. Och det överväldigande flertalet brukare riskerar inte — om man nu god-

tar uppdelningen — att bli missbrukare. Det är i själva verket en helt annan kategori som på en gång befinner sig i farozonen och möjligen kan hjälpas genom åtgärder och upplysning, nämligen en del brukare som tenderar till missbruk och en del ännu påverkbara missbrukare. Om denna enkla justering vidtas, blir hr Anderssons uppdelning av begränsad betydelse och kan under inga förhållanden tjäna som huvudargument för en bestämd problemlösning.

De mest aktiva deltagarna i denna debatt, och många av de mest aktiva deltagarna i nykterhetsdebatten över huvud, har sysslat med frågan sedan årtionden. Man kan inte komma från att deras synsätt är färgat av denna veteranmentalitet. Några såg i motboken ett värn mot det förhatliga förbudet, andra såg i motboken ett hinder för det åtrådda förbudet, åter andra fann i motboken (som här får tjäna som beteckning för hela restriktions-systemet) ett vapen mot missbruket eller mot både förbud och "supfrihet". Dessa åtityder dröjer kvar, ofta nästan omedvetet. Nykterhetsdebatten tenderar att bli en motboksdebatt, och ordet motbok är laddat med gamla förhoppningar, olustkänslor och fördomar. Säkert låg det något väsentligt i fru Eva Hökerbergs antydan om att hos folk i gemen, framför allt yngre folk, denna koncentration på motboken — och över huvud på spritproblemet — är försvunnen, medan den finns kvar hos det gamla gardet av nykterhetsdebattörer.

En del vill ha bort motboken för att spriten skall bli fri, en del för att motboken anses öka spritkonsumtionen. Även om man konventionellt artigt utgår från att alla är nykterhetsvänner — ingen ståndpunkt hävdas numera utan det vidhängande påståendet att dess seger skulle göra folk nyktrare — har vi ju klart för oss att det är stor skillnad mellan de båda angivna grupperna, de motboksfiendliga icke-nykteristerna och de motboksfiendliga

nykteristerna. Då dessa riktningar i stor utsträckning mött varandra i och utanför nykterhetskommittén, måste man anta, inte att det är fråga om en ohelig allians i moraliskt förkastlig mening, men väl att deras enighet inte rimligen kan sträcka sig längre än till oviljan mot motboken. Någondera gruppen — åtminstone — måste ha räknat fel på lång sikt. Sådana koalitioner inger, såsom borgarrådet Bergvall underströk, oro därför att de samlar "eld och vatten", dvs. folk som i själva grundfrågan har de mest motsatta uppfattningar.

Då dr Englund, nykterhetskommitténs drivande kraft, hävdade att han, alldeles oberoende av hur fortsättningen skulle bli, alltså oberoende av hur frågan om spritpriserna skulle lösas, var motståndare till motboken av nykterhets-skäl, blev man starkt övertygad om ärligheten och sammanhanget i hans åskådning. Men hans förklaring att ingenting rubbat nykterhetskommitténs tes om motbokens farlighet för nykterheten var sannerligen inte lika övertygande. I en rad remissyttranden och andra framställningar har kommitténs slutsatser — vilka, som direktör Nelker erinrade, dragits av kommittén, närmast alltså av dr Englund, inte av statistikerna — från sakkunnigt håll underkastats den hårdaste kritik. Här står påstående mot påstående. Det borde vara relativt lätt att få en verkligt auktoritativ utsaga på denna centrala punkt. För den som står utanför specialdiskussionen verkar det otroligt att motboks-systemet efter årtionden skulle suggerera till konsumtion; de gamla plattheterna om det svår-åtkomliga tjusning kan vi inte nöja oss med. Självfallet är därmed inte sagt att motboken skall stanna kvar om den är oskadlig utan att vara nyttig; först och främst gäller det emellertid att klarlägga nykterhetskommitténs skäl för dess borttagande.

Frågan om spritprisernas höjning blev en annan huvudpunkt i debatten. Hr Englund utgick från att dylika höjningar, om de komme till stånd, skulle motiveras finanspolitiskt, inte nykterhetspolitiskt. Har vi inte här ännu ett exempel på schematisk och vilseledande uppdelning? Det är just därför att dessa höjningar för många ter sig tilltalande nykterhetspolitiskt som de så gärna företas med finanspolitisk motivering, det vet vi ju alla; för

en del nykterhetsfolk måste sammanblandningen vara total, eftersom beskattningen drabbar andra och samtidigt gör dem bättre och nyktrare. Enligt vår mening är denna samtid förhatlig; den drabbar blott de fattigare folkgrupperna, och bland dem påverkar den starkast de personer vilkas spritbruk är ett anständigt och ofarligt nöje, som staten saknar all anledning att direkt eller indirekt förbjuda.

På centrala punkter återstår problem i fråga om erfarenheterna och deras värdering samt själva den principiella analysen. Flera av dessa problem borde kunna helt eller i huvudsak klaras upp bättre än vad hittills skett genom några skolade hjärnor från en yngre krets, som inte fastnat i doktriner eller gamla stridsställningar. Det borde kunna ske på kort tid när bråten av invanda föreställningar inte hindrar arbetet. Den tiden har vi. Nykterhetskommittén har suttit i åtta år, och svenska folket sitter inte i sjön.